

ATATÜRK'ÜN BÜYÜK TAARRUZ DEĞERLENDİRMELERİ

The Reflections of Great Attack on Turkish Press
Sadık SARISAMAN*

ÖZET

Büyük Taarruz Türk dünyası ve dünya tarihi için çok önemli bir olaydır. Bu makalede Büyük Taarruzun Peyam-ı Sabah, Sabah, Hakimiyet-i Milliye, İkdam gibi Anadolu ve İstanbul basınına yansımaları ele alınmıştır. Büyük Taarruz; öncesi, savaş süreci ve sonrasında Türk basını merkezinde ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, Mustafa Kemal Paşa, Afyon, İzmir

ABSTRACT

The Great Attack is very important a event on Turkish World and World History. In this article, the reflections of The Great Attack on the scope of the press of Anatolia and Istanbul in instancing like Peyam-ı Sabah, Sabah, Hakimiyet-i Milliye, İkdam etc. are handled. All the dimensions and predios of The Great Attack were focused by newspapers like Turkish Press with ago.

Key-words: The Great Attack, Mustafa Kemal Paşa, Afyon, Izmir

GİRİŞ

Herkes tarafından bilinir ki basın halkın en önemli haber kaynağıdır. Ancak bu bilgi kaynağı ne derece doğru ve zamanında bilgi verebiliyor. Bu makalede basının bilgi aktarma noktasındaki değeri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu örnek çalışmada Büyük Taarruz'un Türk basınına nasıl yansıdığı ortaya koymaya çalışacağız.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Afyonkarahisar.

Sakarya savaşı 13 Eylül 1921 tarihinde sona ermesine rağmen Büyük Taarruz 26 Ağustos 1922 tarihinde başlamıştır. Diğer bir ifade ile taarruz yaklaşık on bir buçuk ay sonra gerçekleşmiştir. Bu süre uzun bir zamandır. Sakarya Savaşı Milli Mücadele boyunca en çok kayıp verdiğimiz savaş oldu. Savaş o derece şiddetli geçmişti ki 350'si subay olmak üzere 6.000 civarında şehit verdik.

Aslında Sakarya'da mağlup edilen düşmanın sıkı bir şekilde takip edilmesi ve kazanılan zaferin meyvelerinin alınması beklenirdi. Ancak, yirmi iki gün yirmi iki gece devam eden Sakarya Savaşı Türk ordusunu da çok yıpratmıştı. Bu yüzden bir süre bekleyip orduyu toparladıktan sonra taarruza geçmek daha mantıklı idi. Ayrıca barış yoluyla Yunanlının Anadolu dışına atılması mümkün olabilir miydi? Bu da denemeliydi. Bu sebeplerden dolayı taarruz gecikti. Büyük taarruzun gecikme sebeplerini maddeleştirecek olursak şunları söyleyebiliriz:

1. Ordunun eksikliklerinin giderilmesi ve ihtiyaçlarının temini. Taarruz için gerekli olan insan, silah ve cephane noksanının giderilmesi gerekiyordu.
2. -Bugüne kadar sürekli savunmada kalmış olan orduyu taarruz eğitimi vermek.
3. Sad Planı ile ortaya konulan taarruz planının olgunlaştırılması
4. Güney ve Doğu cephelerinden birliklerin batıya nakledilmesi
5. Silah noksanının giderilmesi için gizli örgütler vasıtasıyla İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırılmasına hız verilmesi.
6. Silah satın alınması işlemlerine hız verilmesi.
7. Askeri imalathanelerin silah ve teçhizat noksanını gidermeye yönelik yaptıkları çalışmalar.
8. Asker sayısını artırmaya yönelik yapılan çalışmalar. 1901 (1317) doğumlular da silah altına alındı.
9. İaşe temini;Konya, Niğde, Burdur, Denizli vb. aşar ambarlarında bulunan ürünler demiryolu istasyonlarına indirilecek ve orada bulunan askeri birlikler teslim edilmesinin temini.
10. I.Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşa'nın 19 Ekim 1921 tarihli raporu "Askeri elbiseli %5'er vardır. Diğerleri köylü kıyafetli kaputlu asker oranı da %5'tir. İsmet Paşa da 150.000 kat elbiseye ihtiyaç var.

11. Barış yoluyla Yunanlıyı ülke dışına atabilmenin yolları arandı. Şubat, Mart ayında Dışişleri bakanı Yusuf Kemal Bey, Temmuzda da İçişleri bakanı Ali Fethi Bey bu amaçla yurtdışı seyahatlerde bulundu.

12. Mevsim müsait değildi. 13 Eylül'de Sakarya Savaşı sona ermişti. Zira, yağmur mevsimi ve hemen arkasından da kış kapıdaydı.

TAARRUZ ÖNCESİ GELİŞMELER

Yakın Şark Konferansı Toplama Teşebbüsleri

Büyük taarruz öncesi günlerin en önemli konularından bir tanesi Yakın Şark Konferansı meselesidir. Bu yüzden muhalefetin en önemli sesi Peyam-ı Sabah başyazarı Ali Kemal de 20 Ağustos tarihli yazısına "Yeni bir Şark Konferansı" başlığını vermiştir. O, bu konferansa Yunanistan'ın, İstanbul Hükümeti'nin, hatta, Ankara'nın büyük bir arzusuyla katılmak istedikleri görüşünü savunmuştur. Ali Kemal "öbürlerinde bu arzu ve iştihak öteden beri mevcut idi. Berikinde son zamanlarda başladı" diyerek Ankara Hükümeti'ni küçük düşürmeye çalışmaktan da geri kalmamıştır. Ona göre, Ankara "Türkün aklı sonradan gelir" sözünde olduğu gibi "dava-yı millinin" savaşı kazanılma imkanı olmadığını nihayet anlayabilmiştir. Ancak, Ankara daha düne kadar inkar ettiği gerçekleri bugün ciddi ve samimi bir şekilde savunabilecek midir? Yunanistan Hükümeti'nin Anadolu'yu tahliye etmek istememesinin sebebi Ankara'nın şiddet siyasetidir. (Peyam-ı Sabah, 20 Ağustos 1922/Sabah No: 11761; Peyam No: 1331, s.1) Görüldüğü üzere Ali Kemal'e göre Yunanistan'ın Anadolu'yu boşaltmama sebebi Ankara Hükümeti'dir. O, adeta Ankara Hükümeti olmasa Yunanistan'ın Anadolu'da olmayacağını ima etmektedir.

Yakın Şark Konferansında Türkiye'nin geleceği tespit edileceği için kamuoyu ve Türk basını konferansa büyük ilgi göstermiştir. Bu amaçla Türk basını konu ile ilgili Avrupa gazetelerinde yer alan haberleri de Türk kamuoyuna aktarmayı görev bilmiştir. Türk basını tarafından kamuoyuna aktarıldığı kadarıyla batı basını Türkiye meselesinin çözülebilmesi için Türkiye ile Yunanistan'ın sınır olmaması, iki ülke arasında tampon görevini yerine getirecek tarafsız bir yönetimin bulunması görüşünü savunmuştur. (Peyam-ı Sabah, 20 Ağustos 1922/Sabah No: 11761; Peyam No: 1331, s.1)

Oryent Niyoz gazetesi yakında Venedik'te toplanacağı varsayılan Yakın Şark Konferansı ile ilgili olarak yorumlarda bulunurken Türklerin İstanbul,

Suriye ve Irak ile ilgili taleplerinin olmadığını, sadece Anadolu ile Trakya'yı istediklerini belirtmiştir. Gazete müttefiklerin Anadolu'yu hiçbir zaman Türklerin elinden almadıkları görüşünü savunmakta ve barışın önünde engel olarak Mustafa Kemal'i göstermektedir. Buna göre Mustafa Kemal Paşa misaki milli gereğince Yunanistan ile müttefiklere bir takım şartlar öne sürmektedir. Oysa buna karşılık İstanbul Hükümeti ise uyumlu ve olumlu bir tavır sergilemektedir. (Peyam-ı Sabah, 20 Ağustos 1922/Sabah No: 11761;Peyam No: 1331, s.1)

Jurnal de Doryan gazetesinin yorumuna göre ise Fransa, İngiltere ve İtalya 26 Mart'ta Paris'te kararlaştırılan şark meselesinin halli planına sadık kalacaklardır. Ayrıca, Anadolu'da azınlıkların korunmasını takviye edici tedbirler alacaklardır. (Peyam-ı Sabah, 25 Ağustos 1922, Sabah No: 11766, Peyam numro:1336,s.1.) Görülüyor ki batı basınında yer aldığı kadarıyla İtilaf Devletleri Türkiye ile ilgili kararlarında hiçbir değişikliğe gitme niyetinde değillerdir.

Öte yandan Paris kaynaklı 24 Ağustos tarihli haberlerde Fransa Hükümeti'nin barış şartlarının kabul edilmesi şartıyla Anadolu'nun tahliyesini isteyeceği yönündeki açıklamalarına yer verilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 26 Ağustos 1338, Sabah No: 11767, Peyam numro:1337,s.1.) Ancak, aynı tarihlerde İngiltere Hükümeti Anadolu'nun tahliyesine taraftar olmadığı açıklamasında bulunarak Yunanistan'ı cesaretlendirmiştir. (Peyam-ı Sabah, 26 Ağustos 1338, Sabah No: 11767, Peyam numro:1337,s.1.) Bu çerçevede Yunan basını ve siyasi çevreleri Büyük Taarruz arifesinde Venedik Konferansının başarısına inanmadıklarını Mart teklifinin dahi hiçbir kıymeti kalmadığı görüşünü savunmuşlardır. (Peyam-ı Sabah,31 Ağustos 1922,Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.)

Bununla beraber Ankara Hükümeti temsilcilerinin konferansa dair Avrupa basınına verdikleri demeçler de büyük ilgi görüyordu. Türk yetkililerin açıklamaları politik nitelikli açıklamalardı. Örneğin Fethi Bey Poti Parizien ve Matin gazetelerine verdiği demeçte barış şartlarından bahsetmiş, Anadolu'nun tahliye edilmesi şartıyla Ankara Hükümeti'nin barış yapılmasına razı olacağını bildirmiştir. Fethi Bey, boğazların serbestisi konusunda teminat vermeye ve azınlıkların korunması ile ilgili istekleri kabule hazır olduklarını da dile getirmiştir. (Peyam-ı Sabah, 26 Ağustos 1338, Sabah No: 11767, Peyam numro:1337,s.1.)

Şikago Tribün gazetesinde ise Ankara Hükümeti'nin İstanbul Temsilcisi Hamit Bey'e atfedilen açıklamalar yer aldı. Buna göre İzmir tahliye edildiği takdirde Türkler Edirne hakkındaki taleplerden vazgeçmeye hazırdırlar. Bu haberde Yunanistan İslam azınlık hakkında teminat gösterirse Versay, Sevr ve

Büyük Taarruz Öncesi Askeri Harekatlar

Büyük Taarruz öncesinde yaşanan küçük çaplı askeri hareketlerin Türk ve Yunan kamuoylarına yansımaları farklı olmuştur. Her iki taraf da etkili ve üstün olduklarını göstermeye çalışmışlardır. Örneğin 19 Ağustos 1922 tarihli Ankara resmi tebliğinde İzmit Körfezinde görülen düşman torpidosunun ateşle geri atıldığı, Sarayköy bölgesinde ise takviye edilen akıncılarımızın Menderes'i geçerek Burhaniye istasyonunu işgal ettikleri haberlerine yer verilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 21 Ağustos 1922/Sabah No: 11762;Peyam No: 1332,s.1.)

Büyük taarruz öncesindeki askeri hareketlerin önemlilerinden bir tanesi 18-19 Ağustos gecesi Menderes bölgesinde Türk birlikleri tarafından gerçekleştirilen Ortakçı Baskını'dır. Bu konuda 21 Ağustos tarihli Türk tebliğinde Menderes kuzeyinde akıncıların faaliyetlerini sürdürdükleri, Nazilli ile Sultanhisar arasında bir şimendifer köprüsünü tahrip ettikleri haberi yer almıştır. (Peyam-ı Sabah, 24 Ağustos 1922, Sabah No: 11765, Peyam numro:1335,s.1.)

25 Ağustos 1922 tarihli gazetelerde yer alan Yunan resmi tebliğinde ise köylülerin yardımı ile çeteler tarafından gerçekleştirilen baskının püskürtülüşü Türk kuvvetlerinin geri çekilmeye mecbur kaldığı belirtilmektedir. (Peyam-ı Sabah, 25 Ağustos 1922, Sabah No: 11766, Peyam numro:1336,s.1.)

Yunan basını Mustafa Kemal Paşa'nın Ortakçı Baskınına yaptırmaktaki amacının toplanmak üzere olan Venedik Konferansını etkilemek olduğunu, taarruzun nümayiş taarruzu mahiyetini taşıdığı değerlendirilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 28 Ağustos, Sabah no: 11769, Peyam no:1339 ,s.1.)

Yine taarruz öncesindeki askeri hareketlerin en önemlisi Rumköy Baskını'dır.24 Ağustos sabahı Bilecik bölgesindeki Rumköy'e kuva-yı milliye tarafından bir baskın düzenlenmiştir. 25 Ağustos 1922 tarihli Türk tebliğinde "Rumköy civarındaki düşman mevziilerine hücum ederek zabtettiğimiz Vezirhan istikametinde gerçekleşen Yunan taarruzunun geri atıldığı" ifadeleri yer almaktadır. (Peyam-ı Sabah, 27 Ağustos, Sabah no: 11768, Peyam no:1338,s.1.;Vakit, 26 Ağustos 1922)

Yunanlılar ise resmi tebliğlerinde bu baskının topçu kuvvetleriyle birlikte yapıldığını, karşı taarruz ile Türk kuvvetlerini geri attıklarını, 10 ölü bırakan Türklerin dağınık bir şekilde geri çekildiklerini ifade ederler. (Peyam-ı Sabah, 27 Ağustos, Sabah no: 11768, Peyam no:1338 ,s.1.)

Rumköy muharebesi, basınıımızda bunu gerçek bir taarruzun takip edip etmeyeceği, savaşın bütün cepheye yayılıp yayılmayacağı tartışmalarını

beraberinde getirmiştir (İkdam 27 Ağustos 1922) İkdam Gazetesi Rumköy taarruzunun bir umumi taarruzun başlangıcı değil keşif amaçlı bir taarruz olduğu yorumunu yapmıştır (İkdam 28 Ağustos 1922) Peyam-ı Sabaha göre ise bu konuda kesin bir kara verebilmek için tarafların 26 Ağustos tarihli resmi tebliğlerini beklemek gerekmektedir. Gazete yorumunda "Hareket-i askeriyenin aradan iki gün geçtiği halde hala devam edip etmediği malum değildir. Bu itibarla taarruzun ciddi ve umumi mi yoksa mevzi mi olduğuna dair bir hüküm vermek şimdilik gayri mümkündür." ifadelerine yer vermektedir. (Peyam-ı Sabah, 27 Ağustos, Sabah no: 11768, Peyam no:1338,s.1.) Ancak, Peyam-ı Sabah'ın ertesi günkü yorumunda Rumköy Baskını'nın. Yunanlıları oyalamaya yönelik bir nümayiş taarruzu olduğu değerlendirmesi yapılmıştır. (Peyam-ı Sabah, 28 Ağustos, Sabah no: 11769, Peyam no:1339,s.1.)

Yunan gazeteleri ise Türklerin başarı olarak gösterdiği bu askeri faaliyetleri küçümsemektedirler. Onların ifadesiyle "Kuva-yı Milliye'nin cephenin bazı noktalarındaki temasları ehemmiyetsiz öncü muharebelerinden de önemsizdir." Ayrıca, Atina'daki askeri çevrelerin "Mustafa Kemal Paşa'nın hareketine hiçbir ciddiyet atfetmediklerinden" bahsedilmektedir. (Peyam-ı Sabah, 28 Ağustos, Sabah no: 11769, Peyam no:1339 ,s.1.)

26 Ağustos tarihli Atina gazeteleri Türklerin, Kocaeli yarımadasında yığınak yaptıklarından ve Kocaeli Grubu kumandanlığına Refet Paşa'nın tayin edilmiş olduğundan bahsetmektedirler. Diğer taraftan Darıca'ya yedi piyade ve iki süvari fırkasının ulaştığı haberlerine yer verilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 28 Ağustos, Sabah no: 11769, Peyam no:1339 ,s.1.)

BÜYÜK TAARRUZ

Büyük Taarruzda Gizlilik

Ankara Hükümeti Büyük taarruzu başlatmadan evvel dışarı ile her türlü haberleşme ve ulaşımı kesti. İzmit treninin ikinci bir emre kadar sadece Hereke'ye kadar gidip gelmesine izin verildi. (Peyam-ı Sabah, 28 Ağustos, Sabah no: 11769, Peyam no:1339 ,s.1.) İzmit ve civar sahillere gidip gelen mavna ve kayıkların ulaşımı da Anadolu tarafından engellendi. Bu durum İstanbul basını tarafından Anadolu'da olağan üstü şeyler olduğu değerlendirmelerinin yapılmasına yol açtı. Ancak kamuoyu çok merak etmesine rağmen Anadolu'da neler olduğunu öğrenemiyordu. (Peyam-ı Sabah, 29 Ağustos 1922, Sabah No:11770, Peyam no:1340,s.1.)

25 Ağustos tarihinde ilgili memurlara ve 26 Ağustosta da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İstanbul temsilcisi Hamit Bey'e tebliğ edilen ulaşım ve haberleşme yasağı ile ilgili kurallar şunlardır:

1-Anadolu'ya kimse girmeyecektir.

2-Anadolu'dan kimse çıkmayacaktır.

3. Anadolu'dan dışarıya hiçbir haber verilmeyecektir. Aksi davranışta bulunanlar Hıyaneti Vataniye Kanunu gereğince cezalandırılacaklardır. Anadolu'da dışarıdan gelen mektuplar kabul edilecek, ancak, Anadolu'dan dışarıya mektup gönderilmesine izin verilmeyecektir. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Ankara'nın bu genelgesine rağmen İstanbul basını Ankara ile haberleşmeye çalışmıştır. Örneğin Peyam-ı Sabah gazetesi İstanbul'dan İzmit ve Ankara ile haberleşmek için birkaç defa teşebbüste bulunmuşsa da cevap alamamıştır. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Basında Anadolu sahillerindeki ulaşım yasağının on beş gün kadar devam edeceği duyumları yer almıştır. Ayrıca, sahillerdeki mülki ve askeri memurlara sahilin herhangi bir noktasına kesinlikle hiç kimsenin girip çıkmasına izin verilmemesinin emredildiği bildirilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Ankara Hükümeti dışarıya yönelik haber yasağını ilk defa resmi tebliğlerin gönderilmesine izin vererek kaldırdı. İstanbul'a Anadolu'dan gelen ilk haber "Afyon alındı" şeklinde iki kelimedenden ibaretti. 30 Ağustos tarihinde de ilk defa 28 ve 29 Ağustos tarihli tebliğ-i resmiler İstanbul'a ulaşmıştır. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772, Peyam:1342,s.1.)

Anadolu'nun haber yasağı koyduğu bu dönemde İstanbul basını en küçük bir bilgi kaynağına büyük önem veriyordu. Bir yolcu ifadesine dayanarak Yarımca tarafından duyulan top sesleri savaşın gidişatı ile ilgili ip ucu olarak görülebiliyordu. (Peyam-ı Sabah, 29 Ağustos 1922, Sabah No:11770, Peyam no:1340,s.1.)

Yine bir şekilde İzmit'ten İstanbul'a gelebilmiş olan bir yolcu gazetecilerin ilgisine mahzar oluyor soru yağmuruna tutuluyordu. Onun askerler arasında hummalı faaliyetlerin gözleendiği, bir haftadan beri İzmit'te bir olağanüstülük hissedildiği, taarruz arifesinde bulunduğu, dün sabahtan akşama kadar sürekli uzaktan top sesleri duyulduğu yönündeki açıklamalarına bir askeri uzmanın değerlendirmesiymiş gibi kıymet veriliyordu. (Peyam-ı Sabah, 29 Ağustos 1922, Sabah No:11770, Peyam no:1340,s.1.)

İstanbul basınının Büyük Taarruzla ilgili halka duyurduğu ilk haberler duyumlara dayanmaktadır. Örneğin 25 Ağustos sabahı Afyonkarahisar'a karşı kuzey doğudan ve güneyden taarruzun başladığı 26 Ağustos günü ve 26-27 Ağustos gecesinde de kesintisiz devam ettiği belirtilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Haber kıtlığı İstanbul basını açısından haber kirliliğini de beraberinde getiriyordu. Böyle bir örnek İran sınırındaki ünlü eşkiya reislerinden Simko ile ilgiliydi. Bu habere göre güya Simko İran'dan askerleriyle birlikte Anadolu'ya geçmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin emrine girmiştir. Hatta, kendisine Menderes cephesine katılması emri verildiğinden 3.000 süvari ve iki batarya hafif topuyla bu cepheye katılmak üzere hareket etmiştir. (Peyam-ı Sabah, 29 Ağustos 1922, Sabah No:11770, Peyam no:1340,s.1.)

Anadolu İle Muharebe 4 Eylül Tarihinden İtibaren Başlamıştır. (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No:11178, Peyam No:1348,s.1.)

Büyük Taarruzun Baskın Niteliği

Büyük Taarruz gerçek bir baskın taarruzu niteliğinde gerçekleşti. Dışarıya yönelik haber yasağının da etkisi ile beraber ne İstanbul ne de dünya bir süre ne olduğunu anlayamadı. Gerçekten hiç kimse böylesine büyük bir taarruzu beklemiyordu. Bu yüzdendir ki Yunan Orduları Başkomutanı Hacı Anesti İzmir'e gitmek için hazırlık yapmakta bir sakınca görmemişti. Taarruzun gerçekleştiği 25-26 Ağustos gecesi Afyonkarahisar'daki Yunan generali Trikopolis bir balo verecek kadar rahattı.

Onların bu derece rahat olmasını sağlayan sebepler vardı. Aslında 1922 yılı baharında Türk taarruzu bekleniyordu, ancak gerçekleşmemişti. Bu durum Türklerin taarruz edecek cesareti kendilerinde bulamadıkları şeklinde değerlendirildi. Şimdi ise yağmur mevsimi başlamak üzereydi. Bu şartlarda kesinlikle taarruz beklenmiyordu. Yabancı uzmanların Yunan savunma hatları ile ilgili olarak yaptıkları değerlendirmeler de Yunanlıların kendilerine olan güvenlerini artırıyordu. Zira bu uzmanlar üç hattan oluşan ve tel örgülerle kuvvetlendirilen Yunan mevzilerinin çok güçlü olduğunu ve Türk kuvvetlerinin bu mevzileri aşma imkanının bulunmadığını söylüyorlardı. Hatta 30 Ağustos tarihli Neyologos gazetesi, birkaç ay evvel Anadolu cephesinden dönen Amerika muhabirlerinden Mister Jeypon'un Afyon'daki Yunan tahkimatına ve bu mevkinin zabtı mümkün olmayan bir müstahkem mevki haline geldiğine dair Rum Cemiyet Edebiyesi'nde verdiği konferansı haber yapmış idi.

Fransızca İstanbul gazetesi'ne göre Türkler Afyonkarahisar'da Yunanlıları tamamen gafil avlamışlardır. Yunan Başkumandanı Anesti taarruzu

beklemiyordu. Hatta, bu yüzden Hükümetle görüşmek üzere Atina'ya hareket etmek üzere bulunuyordu.

Fransızca İstanbul gazetesine göre Türk zaferinin sebeplerinden biri Türk taarruzunun ani olmasıdır. İkinci sebep ise Yunanlılar'ın düşmanlarının gerçek kıymetini takdir edememeleridir. Atina'daki yaygın kanaate göre Türk ordu, teşkilat, talim ve terbiye, mühimmat, askeri kanun ve usul ile liderlerden yoksundu. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.)

Hakimiyet-i Milliye gazetesi bu baskın taarruzu insanlık aleminin bir savaşı olarak yansıttı. Türk ordusunun bir çok sebepten dolayı yürümesi gerektiğini anlattı. Gazete şu ifadelerle Türk ordusuna seslendi:

"Ey Türk yürü! Yürü ki bütün bir beşeriyet, bütün bir medeniyet varlığını, hayatını, şerefini, senin celadet ve şecaatinden bekliyor.

Yürü Ey Türk! Yürü Ey Türkün şanlı kumandanı! Bugün bir yüzünde her mezindi, yani hakkı, nuru, cismani, temsil eden sizsiniz. Sizsiniz ki arkanızda elleri göklere yükselen milyonlarca insanlara, bütün bir kıtaya, bir beşeriyete yeni bir devir, şeref, haysiyet, hukuk ve istiklal devri açıyorsunuz! Yürüyünüz, yıkınız, yakınız, öldürünüz ki beşeriyeti ahir yemin belasından halas edesiniz." (Hakimiyet-i milliye, 29 Ağustos 1922, no: 592)

Yunanistan'ın Anadolu'daki Askeri Birliklerini Takviye Etmesi

Büyük Taarruz başladıktan sonra Yunanlılar Anadolu'daki kuvvetlerini takviye etme ihtiyacı duymuşlardır. Onların bu amaca yönelik faaliyetleri basında yer bulmuştur. Bu konudaki ilk haberler 30 Ağustos tarihini taşıyor. Bu haberde Yunanlıların Trakya'daki kuvvetlerinin bir kısmını Anadolu'ya nakle başladıkları bildirilmektedir. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.) Ertesi günkü haberlerde ise Silivri ve Tekfurdağı, önlerine indirilen birliklerin dün sabahtan beri nakliye vapurları ile Bandırma ve Mudanya'ya sevk edildikleri bildirilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.) Yine basında Trakya'dan İzmir'e doğru takviye birlikleri gönderildiği haberleri de yer almıştır.". (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.)

Yunanistan'ın Anadolu'daki kuvvetlerini takviyeye yönelik faaliyetlerinden bir tanesi de 1903 doğumluları askere almak olmuştur. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

Afyonkarahisar Cephesi Savaşları

Anadolu Basını 27 Ağustos tarihinde Büyük Taarruzu kamuoyuna duyurdu.

27 Ağustos günü sabaha karşı Ankara Hükümetinin 26 Ağustos tarihli resmi tebliği Anadolu basınına verildi. Anadolu basınında "Son Dakika" başlığı altında bir gün önceki gelişmeler kamuoyuna aktarıldı.

27 Ağustos tarihli Hakimiyet-i Milliye gazetesinde 26 Ağustos sabahından itibaren bütün cephede savaşın başladığı haberi yer aldı. Taarruz haberinin 26 Ağustos günü öğleden evvel Ankara'ya ulaştığı bildirildi. Başbakan Rauf Bey'in 26 Ağustos tarihiyle halka ve memurlara yayınladığı beyanname gazetede yayımlandı. Bu beyannamenin son cümleleri şöyledir:

"Bütün memurlar ve fedakar halkımızın ordularımıza maddeten ve manen yardıma devam ederek mücadele-i milliyenin gurur ve onurundan pay sahibi olmalarını rica ederim." (Hakimiyet-i Milliye,27 Ağustos 1922, no: 591)

İstanbul basını ise ilk defa 29 Ağustos tarihli nüshalarında Afyon Cephesinde milli kuvvetlerin iki gün evvel taarruza geçtikleri haberini yayımlayabildi. (Peyam-ı Sabah, 29 Ağustos 1922, Sabah No:11770, Peyam no:1340,s.1.) Yani İstanbul halkı ve hatta, dünya kamuoyu Büyük Taarruzdan ancak üç gün sonra haberdar olabilmmişti. Bu haber de kuru bir bilgiden ileri geçememişti, içi boştu. Zira, bu bilginin içini dolduracak ne bir resmi açıklama yapılmış, ne de herhangi bir belge ile desteklenebilmişti. Anadolu hareketinin dışarıya haber sızdırmamak politikası başarılı bir şekilde yürüyordu.

Büyük taarruz ile ilgili olarak İstanbul basınında yer alan ilk haberler Yunan resmi tebliğine dayanmaktaydı. Yunan tebliğinde sınıra taarruz eden Türk kuvvetlerinin şiddetli karşı taarruz ile geri atıldıklarından bahsedilmişti. Ancak, tebliğin sonunda bazı yerlerde gece boyunca da çatışmaların devam ettiği belirtilmişti. Bu durum kafaları karıştırmış Ankara Hükümeti'nin resmi tebliği ulaşmadan çatışmalarla ilgili sağlıklı yorumlar yapılamayacağı sonucunu doğurmuştu. Peyam-ı Sabah'da yapılan bir yorumda bu taarruz "bir nümayiş taarruzu değil ise, hedef sarıhtır. O da Afyonkarahisar'ın şimalden Eskişehir ve cennuptan Uşak ile muvasalasını kat etmek ve düşmanı ricate icbar eylemektir " denilmektedir. (Peyam-ı Sabah, 29 Ağustos 1922, Sabah No:11770, Peyam no:1340,s.1.)

30 Ağustos tarihinden itibaren savaşın önemini ve boyutunu gösteren yabancı kaynaklı haberler İstanbul basınında yer almaya başladı. 28 Ağustos tarihli Atina basının İzmir'den aktardığı haberlere atfen cephede iki gündün beri şiddetli muharebelerin yaşandığı kamuoyuna duyuruluyordu. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Jurnal Doryen gazetesinin Türk ordusunun taarruzunu öven değerlendirmeleri de İstanbul basınında yer bulmuştur. Jurnal Doryen Türk kumandanların askerlik ilminin bütün gereklerini yerine getirdiklerini, savaşı

çok iyi yönettiklerini, son dakikaya kadar asıl taarruzun gerçekleşeceği alanı gizlemeyi başardıklarını, düşman cephesini sarmak, düşmanı şaşirtmak, müdafaasını dağıtmak gibi askerlik ilminin bütün gereklerini uyguladıklarını belirtmektedir. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

30 Ağustos tarihli Londra gazetelerinde de Kuva-yı Milliye'nin Anadolu'da Yunan kuvvetlerine karşı büyük bir taarruza geçerek Yunanlıları hezimete uğrattıkları haberleri yer aldı (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.) Dünya basını bu tarihte henüz o gün gerçekleşen Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nden ve Yunan Ordusu'nun imha edildiğinden haberdar değildi. Onların değerlendirmeleri 26 Ağustosta başlayan Büyük Taarruz ve Afyonkarahisar bölgesi savaşları ile ilgiliydi.

Türk zaferi batı basınında Türk ve Yunan askerlerinin kıyaslanmasına da yol açmıştır. Pres Dosvar gazetesi böyle bir kıyaslama yaparak Türk askerinde var olan mukavemet kabiliyetinin Yunanlılarda bulunmadığını belirtmiştir. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.)

28 Ağustos tarihinde Londra basınında Büyük Taarruz ile ilgili bir değerlendirme yapıldı. Bu değerlendirmede Türk taarruzunun gelecek ay yapılması muhtemel bulunan konferansı etkilemek amacını taşıdığı ileri sürüldü. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Ekselsiv gazetesine göre ise Mustafa Kemal Paşa Lloyd Corc'un nutkunun tam metnini öğrendikten hemen sonra 15 Ağustos tarihinde taarruz kararını vermiştir. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.)

Afyonkarahisar'ın Zaptı

Yunanlıların Afyonkarahisar'ı boşalttıkları ilk defa 27 Ağustos tarihli Türk resmi tebliği ile Anadolu kamuoyuna duyuruldu (Hakimiyet-i Milliye, 28 Ağustos 1922, no: 591) Afyonkarahisar'ın zaptı ile ilgili haberin teferruatı 28 Ağustos tarihli nüshalarda yer aldı.

28 Ağustos tarihli Türk resmi tebliğinde Yunanlıların Afyonkarahisar'ın büyük bir kısmını ve bir çok köyünü yaktığı haberi yer aldı. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

Afyonkarahisar'ın Türk kuvvetlerinin eline geçtiğini doğrulayan 27 Ağustos tarihli Yunan tebliğinin 30 Ağustos tarihinde basında yer bulmuş olması ilginçtir. Bu tebliğde şehrin tahliye edilmesinin emredildiği açıklanıyordu. Öyle anlaşılıyor ki Yunan Başkumandanlığı bu açıklamaları basına birkaç gün sonra vermiştir (Hakimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1922)

Anadolu basınından iki gün sonra İstanbul gazeteleri Afyonkarahisar'ın zapt edilmiş olabileceğine dair tahminlerini ilk defa yazdılar. Gazeteler Afyonkarahisar muharebelerinin Akardere'den Hasanbeli'ne kadar uzanan bir hat üzerinde cereyan ettiği bilgisinden hareketle Afyonkarahisar'ın Türk kuvvetlerinin elinde olması gerektiği yorumunda bulundular. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Afyonkarahisar'ın Türk kuvvetlerinin eline geçtiği haberinin İstanbul kamuoyuna net bir şekilde duyurulması 30 Ağustos tarihindeki gazetelerde "son dakika" haberi olarak yer alabildi. Bu haberde basının kaynağı 28 Ağustos tarihli Yunan resmi tebliği idi. Tebliğde "Düşman taarruzunun son derecede şedid olmasına binaen dün Afyonkarahisar'ının tahliyesi emr edilmiştir" ifadeleri yer almıştı. Böylece İstanbul basınının Afyonkarahisar'ın Türklerin eline geçtiğine dair tahminini teyid etmiş oluyordu. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.)

Peyam-ı Sabah gazetesinin bir gün sonraki bir başka haberinde ise Afyonkarahisar'ın 26 Ağustos tarihinde Türk kuvvetlerinin eline geçtiğinin ifade edilmesi ise ilginçti (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.)

Tarafların kuvvetleri ile ilgili ilk değerlendirmeler de Yunan resmi tebliği ışığında yapıldı. Bu tebliğde Afyonkarahisar'a taarruz eden Türk kuvvetlerinin 10 fırkadan ibaret olduğu belirtiliyordu. Buna göre fırka mevcutları beşer bin olarak hesap edilecek olursa cephedeki Türk kuvvetlerinin mevcudunun 40-50 binden aşağı olamayacağı tahmin edilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 30 Ağustos 1922, Sabah no: 11771, Peyam no:1341,s.1.) Ekselsiv gazetesine göre ise 10 fırkalık Türk kuvvetinin mevcudu 60 bindir. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.)

Rumca gazeteler kaynak gösterilerek verilen bir habere göre de Yunan ordusunun asıl toplanma bölgesi Afyonkarahisar cephesi olup Yunanlılar orada altı fırka yani 60.000 kişilik bir kuvvet bulunduruyorlardı. Bu cepheyi çeşitli vasıtalarla tahkim etmişlerdi. Bu yüzden Yunan askeri çevreleri Afyonkarahisar'ın zapt edilemeyeceği düşüncesinde idiler. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.)

Afyonkarahisar gibi önemli bir mevkinin ele geçirilmesi elbette ki basında uzun uzun yorumlar yapılmasına yol açtı. Yapılan yorumlarda Afyonkarahisar'ın taarruzun ilk günü yani 26 Ağustos'ta zapt edildiği doğru kabul edilerek Yunanlıların istihkam topları başta olmak üzere ağırlıklarını, bütün mühimmatlarını tahliye etmesinin mümkün olamayacağı değerlendirildiği gibi

düzenli ve muntazam bir geri çekilmenin olamayacağı iddia edilmektedir. Gerçekten yapılan bu yorumları doğrulayan haberler de elde edilmiştir. 31 Ağustos tarihli bir haberde Yunanlılar'ın Afyonkarahisar'ı boşalttıkları sırada çok sayıda savaş malzemesi, zırhlı otomobiller ve tren vagonlarını geride bıraktıkları ifade edilmiştir. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.)

Basındaki değerlendirmelere göre Afyonkarahisar'ın düşmesi Eskişehir'in tren yolu vasıtasıyla İzmir ve Uşak ile olan ulaşımını kesmiş Yunanlıların bu demir yolu ile bağlantılı olan menzil teşkilatını da bozmuştur. İzmir'den ve Uşak'tan Afyonkarahisar hattıyla artık Eskişehir'deki Yunan kuvvetlerine teçhizat veiaşe malzemeleri gönderilmesine imkan yoktur. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.)

Öte yandan Türk basınında Yunan iddialarını askeri açıdan değerlendiren yorumlar da yapılmıştır. Yunanlıların Afyonkarahisar'ın on beş kilometre batısında müstahkem bir müdafaa hattı tuttıkları şehrin Yunan topraklarının ateş menzili altında bulunduğu hakkındaki iddialarının doğru olmadığı görüşü savunulmuştur. Afyonkarahisar'dan demiryolu hattını takiben ilerleyen Türk ordusunun 28 Ağustos'ta Afyon ile Dumlupınar arasındaki hattın ortasına kadar gelmiş olduğu , taarruz harekatı devam ettiğine göre Yunanlıların Afyon önünde bir savunma hattı tutmalarının mümkün olmadığı görüşüne yer verilmiştir.

Rumca gazeteler de kaynak gösterilerek Afyonkarahisar'ından çekilen Yunan kuvvetlerinin şehrin kuzey batısında toplandıkları, Altıntaş'ın güneyinde bulunan Resulbaba Tepesi hattına çekildikleri değerlendirilmiştir. Atina'dan gelen telgraflarda yanlışlıkla Reşit Tepesi adıyla zikredilen Resulbaba Tepesi hakkında da bilgi verilmiş olup bu tepenin Afyonkarahisar ile Dumlupınar arasındaki demiryolu hattının yakınında ve o hattın kuzeyinde bulunduğu hatırlatılmıştır.

Yunanlıların, Afyon'u boşalttıktan sonra Balmahmut-Resulbaba sırtlarında önceden hazırlanmış oldukları mevzilere çekildikleri, fakat, Hasanbeli tarafından gelişen taarruz üzerine Balmahmut sırtlarında tutunamadıkları hatırlatılmıştır. Yunanlılar'ın bundan sonra Resulbaba Tepesi'nden güneye doğru bir savunma hattı oluşturdukları, bu hatta da tutunamayacak olurlarsa, o taktirde Dumlupınar'ı ve Kütahya'yı da tahliye etmek ve Uşak hattına çekilmek mecburiyetinde kalacakları yorumu yapılmıştır. (Peyam-ı Sabah, 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1;. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.1.)

Büyük taarruz hakkında başlangıçta Londra gazetelerinin değerlendirmeleri

Türk taarruzunun özellikle Yunanlıların sol kanadı üzerinde yoğunlaşmış olduğu şeklindedir. Londra basınına göre Kuva-yı Milliye'nin hedefi Bandırma-İzmir demir yolunu ele geçirmektir. Bunu sağlayabilmek için öncelikle Bursa-Bandırma hattını kontrol altına almak istemiştir. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772, Peyam:1342,s.1.)

Başkumandanlık Meydan Muharebesi

31 Ağustos tarihli gazetelerde Afyonkarahisar'ın batısında ikinci büyük bir meydan muharebesinin başladığı, savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü, Yunanlılar'ın mevkiilerinde tutunmaya çalıştıkları haberleri yer aldı. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772, Peyam:1342,s.1.) Türk ordusunun Dumlupınar'ı bir cephe taarruzu ile değil, fakat mahirane bir yan taarruz yani ihata hareketi ile ele geçirdiği ifade edilmiştir. (Peyam-ı Sabah 3 Eylül 1922, Sabah No: 11775, Peyam No:1345,s.1.) Bu dönemdeki gazetelerde " Başkumandan Meydan Muharebesi" tabiri hiç geçmemiştir.

Başkumandanlık Meydan Muharebesi ile ilgili olarak en erken ve en doğru bilgileri Hakimiyet-i Milliye gazetesi aktardı. Gazete 31 Ağustos tarihinde son dakika haberi olarak 30 Ağustos tarihli Türk resmi tebliğini duyurdu. Buna göre Uşak istikametinde ilerleyen takip kıtalarımız Dumlupınar'ın doğu ve kuzeyinde düşmanı savaşa zorlayarak bir çok top, yüzü mütecaviz otomobil ve sayısı tahmin edilemeyen askeri malzeme ile ciddi manada esir bırakmıştır. Mağlup olarak çekilen düşman geri çekilme sırasında Hamur köyü, Çal köyü ve Dumlupınar'ı yakmıştır. (Hakimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1922, numero 594)

Bu zafer Yunan ordusunun ikiye bölünmesini temin etmiştir. Bunlardan biri Uşak cephesi, diğeri de Bursa cephesidir. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.1.) 30 Ağustos tarihli Yunan tebliği de çok şiddetli bir düşman tazyiki altında Yunan birliklerinin Ulucak-Dumlupınar bölgesine geri çekilmeye mecbur olduklarını tasdik etmektedirler. (Peyam-ı Sabah 3 Eylül 1922, Sabah No:11775,Peyam No:1345,s.1.)

Mustafa Kemal Paşa 1 Eylül'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordularına yayınladığı beyannamede "Afyonkarahisar, Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesi" tabirini kullanmıştır. O, "zalim ve mağrur bir ordunun anasırı asliyesini inanılmayacak kadar az bir zamanda imha eyleyen büyük ve necip milletimizin fedakarlıklarına layık olduğumuzu isbat ediyorsunuz." Diyerek orduyu kutlamış ve o meşhur "Ordular İlk Hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" Emrini vermiştir. (Peyam-ı Sabah 5 Eylül 1922, Sabah No: 1177, Peyam No:1347,s.1.)

1 Eylül tarihli harp raporunda şimdiye kadar elde edilen esirlerin kayda geçirilenlerinin sayısının 100 subay ve 1000'i erden ibaret olduğu belirtiliyordu. (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No: 1178, Peyam No:1348,s.1.) 9 Eylül tarihli bir haberde ise Yunan kuvvetlerinin zayıyatı15.000'i esir olmak üzere50.000 olarak gösterilmektedir. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Bu savaştan sonra Yunan askerlerinin maneviyatlarının tamamen çöktüğü, silah ve cephanelerini atarak firar ettikleri, sersericesine dağlarda dolaştıkları görülüyordu. (Peyam-ı Sabah 8 Eylül 1922, Sabah No: 1180, Peyam No:1350,s.1.)

Uşak'ın Zaptı

Fransızca İstanbul gazetesi 31 Ağustos tarihinde Türklerin Uşak'ı işgalve Alaşehir'i tehdit etmekte olduklarına dair yorumda bulunmuştur. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No:11773,Peyam No:1343,s.2.)

Jurnal Doryan gazetesi ise Türk birliklerinin Uşak'ı batıdan kuşatmayı tercih ettiklerini, Uşak'ın 65 Kilometre güney batısında bulunan Elvanlar baskınının bu amaçla yapıldığını iddia etmektedir.Gazete Elvanlar'ın Afyon-Uşak demiryolu üzerinde bulunduğuna işaret etmekte ve stratejik konumuna da dikkati çekmektedir. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.)

Bosfor gazetesine göre ise güney cephesinde asıl amaç Uşak ile Altıntaş'ı işgaldir. Türkler böylece Yunanlıların geri çekilme yollarını kapatmak ve dağlık araziye atmak istemektedirler. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.)

2 Eylül tarihli gazetelerde şiddetli muharebelerden sonra Uşak'ın Türk kuvvetlerinin eline geçtiği haberi yer aldı. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.2.)

Ancak, Yunanlılar şehri ateşe vererek çekildiler. Basının ifadesine göre Uşak'ta takriben 2.000 ev Yunan Mevki Kumandanlığının emri ile yakıldı. Yüzlerce kadın ve çocuk yüz kızartıcı bir şekilde vahşice katledildi. (Hakimiyeti milliye, 3 eylül 1922, no: 597,) (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No: 1178, Peyam No:1348,s.1.)

Bu katliam ve yangınların sonu gelmedi.Yunanlılar boşaltmak zorunda kaldıkları diğer yerlerde de aynı uygulamalarını sürdürdüler. Bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi dünya kamuoyuna yönelik bir beyanname yayınlamak mecburiyetinde kaldı. 7 Eylül tarihinde meclis ikinci başkanı Adnan Bey imzasıyla yayınlanan beyannamede Eskişehir, Afyonkarahisar,

Uşak, Alaşehir'in dumanlar içerisinde kaldığı hatırlatılarak kurtarılacak olan diğer şehirlerde de aynı uygulamalarla karşılaşılacağı endişesinin taşındığı bildiriliyordu. Beyanname "Yunan Hükümet ve ordusunun bu hareketini meclis namına alem-i medeniyet müvacehesinde protesto etmek. illetimiz tarafından hiçbir vakit af olunmayacağını iblağ eylemek üzere makam-ı riyaseti memur eylemiştir" ifadeleri ile sona ermektedir. (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No: 11782, Peyam No:1352,s.1.)

Eskişehir'in Zaptı

İstanbul basını Eskişehir'in 30 Ağustos tarihinde Türk ordusu tarafından kurtarıldığı haberini yayınladı. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772,Peyam:1342,s.1.) 29, 30 Ağustos tarihli Yunan resmi tebliğlerinde ise Eskişehir cephesinde Türk piyadesinin topçu birlikleriyle beraber yaptığı şiddetli taarruzlar püskürtüldüğü belirtiliyordu. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.1.) Bosfor gazetesi ise 31 Ağustos tarihli haberinde Yunanlıların kuşatılma tehlikesinden kurtulmak için 28Ağustos akşamı Eskişehir'i tahliye ettikleri haberini yayınladı. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.2.) İngiliz gazeteleri de 31 Ağustos tarihli haberlerinde Eskişehir'in şiddetli bir muharebeden sonra Kuva-yı Milliye süvarisi tarafından işgal edildiğini yazdılar. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.1.)

Öte yandan Yunanistan Harbiye Nazırı Gunaris Türk taarruzunun zayıfladığını,kuzey grubunda ise hiç taarruz gerçekleşmediğini açıklamış ve Eskişehir'in tahliye edildiği haberini yalanlamıştır. (Peyam-ı Sabah 3 Eylül 1922, Sabah No: 11775, Peyam No:1345,s.1.) 1 Eylül Tarihli Yunan resmi tebliğinde ise Eskişehir'in boşaltıldığı doğrulanıyordu. (Peyam-ı Sabah 4 Eylül 1922, Sabah No: 11776, Peyam No:1346,s.1.)

Yunanlılar Eskişehir'i terk ederken bombalar ve yağlı paçavralar ile şehri yakmışlardır.Tuz ve tahıl pazarları, Arifiye Mahallesi, Köprübaşı, İhsaniye ve Hoşnidiye mahalleleri tamamen yanmıştır. Osmanlı Bankası kurtarılmıştır. Yunanlılar ayrıca Eskişehir Hıristiyanlarını da beraberlerinde alıp götürmüşlerdir. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Bursa'nın Zaptı

29 Ağustos tarihli Paris gazeteleri Türk ordusunun Bursa istikametindeki ileri hareketi devam ettiği taktirde yandan taarruza uğrayan Yunan birliklerinin gerilerden kuşatılmak tehlikesiyle karşı karşıya kalacakları haberine yer verdiler. (Peyam-ı Sabah, 31 Ağustos 1922, Sabah No:11772, Peyam:1342,s.1.)

31 Ağustos tarihli Londra gazeteleri ise bir Türk birliğinin Bursa üzerine ilerlemeye devam ettiğini duyurdular. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774,s.1.) Peyam No:1344,s.1.) Yunan Kumandanlığı'nın Yenişehir üzerine hareket eden milli kuvvetleri durdurmaya çalıştığı görülüyordu. Zira Yenişehir-İnegöl hattı Bursa'nın kilidi kabul ediliyordu. (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.2.) Bursa'nın 4 Eylül'de Türk kuvvetlerinin eline geçti. Bu haber "Kahraman ordumuz evvelki günü namazını Ulu Cami'de eda etti" cümlesi ile kamuoyuna duyuruldu. (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No: 1178, Peyam No:1348,s.1.)

İzmir'in Zaptı

Türk basını, 4 Eylül'den itibaren İzmir'e yaralı ve mülteciler geldiğine dair haberler yayınlamaya başladı. 4 Eylül tarihli gazeteler İzmir'e 5.000'den fazla yaralı nakledildiğini yazıyorlardı. (Peyam-ı Sabah 4 Eylül 1922, Sabah No: 11776, Peyam No:1346,s.1.) Şehre yaralı ve mültecilerin gelmesi İzmir halkının da telaşa düşmesine yol açtı. (Peyam-ı Sabah 4 Eylül 1922, Sabah No: 11776, Peyam No:1346,s.2.) Şehirde toplanacak olan düzensiz Yunan askerlerinin ve mültecilerin ortaya çıkaracağı karışıklığı önleyemeyeceklerini gören Yunanlılar İzmir'deki İtilaf Devletleri temsilcilerinden yardım istediler. Bu amaçla İzmir'deki Yunan Komiseri bu şehirdeki İtilaf devletleri Konsoloslarına müracaat ederek tedbir almalarını rica etti. (Peyam-ı Sabah 5 Eylül 1922, Sabah No: 1177, Peyam No:1347,s.1.)

İzmir'e o kadar çok yaralı geldi ki adeta şehirdeki bütün binalar hastaneye çevrildi. (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No: 1178, Peyam No:1348,s.1.) Bir taraftan da nakledilebilecek durumda olan yaralılar vapurlarla adalara taşındı. (Peyam-ı Sabah 5 Eylül 1922, Sabah No: 1177, Peyam No:1347,s.1.)

Müttefikler Kuvayı Milliyenin seri ileri hareketi üzerine şimdiden İzmir şehrini dolduran Mültecilerin tahliyesi için muavenette bulunacaklardır. Şehre gelen mülteci sayısı o kadar arttı ki 9 Eylül tarihli gazeteler yüz bin rakamını telaffuz ediyorlardı. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.) 10 Eylül tarihli gazetelerde ise yüzeli bin rakamı telaffuz ediliyordu. (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No: 11782, Peyam No:1352,s.2.) Kasaba (Turgutlu) demiryolu sadece askeri malzemeler ile hastaları taşımaya tahsis edilmişti. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.) Bu durumda mültecilerin nakli için İtilaf Devletleri de yardım etmek mecburiyetinde kaldılar. (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No: 1178, Peyam No:1348,s.1.) Yunanistan Hükümeti de İstanbul'daki yabancı vapur şirketlerinden İzmir, Bandırma ve Mudanya iskelelerine gidip gelmek üzere vapur talep etti. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Yunanlılar'ın İzmir'de tutunamayacaklarına dair ilk sinyaller askeri erzak ve malzemelerini nakletmeye başlamaları ile ortaya çıktı. Bu konudaki ilk haberler 5 Mayıs tarihli gazetelerde yer aldı. (Peyam-ı Sabah 5 Eylül 1922, Sabah No: 1177, Peyam No:1347,s.1.) Olayların gazetelere yansması en az bir gün sonra olduğuna göre Yunanlılar en geç 4 Eylül tarihinden itibaren İzmir'deki askeri malzemelerini taşımaya başladıklarını söyleyebiliriz.

Bu durum İzmir'in boşaltılacağı izlenimini verdiği için halk mevduatlarını almak üzere bankalara hücum etti. (Peyam-ı Sabah 5 Eylül 1922, Sabah No: 1177, Peyam No:1347,s.1.)

8 Ağustos tarihli Yunan gazeteleri de İzmir'deki Türk mutasarrıfı, komiserlik memurları, bankalar görevlileri ile hazine evrakı ve maliye veznesinin Atina'ya nakledildiğini haber verdiler. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Ayrıca, Hollanda ve İsviçre hükümetlerinin İzmir'deki vatandaşlarının korunması ve gerektiğinde nakledilmeleri için İngiltere'yi yetkilendirmeleri bu şehirdeki Yunan egemenliğinin sona ermek üzere olduğunu gösteren en önemli delillerdendi. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Şehirdeki güvensizlik ortamı kısa zamanda halka da sirayet etti. Eğlence yerleri, tiyatrolar, sinemalar, kahvehaneler zabıta kuvvetlerini emriyle kapatıldı. Bu eğlence yerlerinin kapatılmasına gerekçe olarak da Türk uçaklarının saldırı ihtimali gösterildi. (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No: 11782, Peyam No:1352,s.2.)

Yunanistan şehirdeki karışıklığın önüne geçmek için Fransız, İngiliz, İtalyan ve Amerikan gemilerini İzmir'e çağırılmıştır. (Peyam-ı Sabah 5 Eylül 1922, Sabah No: 1177, Peyam No:1347,s.1.) Basın 6 Eylül tarihi itibarıyla İzmir şehrinin İtilaf Devletleri tarafından idare edildiğini yazıyordu. İtilaf askerleri firari Yunan askerlerinin şehre girerek yağma ve gasp yapmalarını engellemek için tedbirler aldılar. (Peyam-ı Sabah 6 Eylül 1922, Sabah No: 1178, Peyam No:1348,s.1.)

7 Ağustos tarihli Yunan gazeteleri ise İzmir Limanına ulaşan İtilaf donanmasının kendi vatandaşları, bankaları, gümrük idaresi ve çarşıyı muhafaza etmek için karaya asker çıkardıklarını yazmışlardır. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Bu arada İzmir'deki Yunan Fevkalade Komiseri İstrikiyadis Anadolu'nun tahliyesi için mütareke yapmaya hazır olduklarını konsoloslara bildirmiştir. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

9 Ağustos tarihli gazeteler süvari öncü birliklerinin 8 Eylül günü İzmir'e girdiğini yazdılar. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.) Görüldüğü üzere basında yer alan İzmir'in Yunan işgalinden kurtarıldığına dair olan ilk bilgiler doğru değildir.

Batı basınında da 7 Ağustos tarihi itibarıyla Türk kuvvetlerinin Ege Denizi'ne ulaştığı yazılmış ise de bu da doğru değildir. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No: 1181, Peyam No:1351,s.2.)

Bosfor gazetesi Türk kuvvetlerinin 10 Eylül Pazar gününe kadar İzmir'e girecekleri tahmininde bulunmuşsa da Türk süvarisi tahminlerin ötesinde hızlı hareket etmiş ve 9 Eylül tarihinde İzmir'e girmeyi başarmıştır. (Peyam-ı Sabah 9 Eylül 1922, Sabah No:1181,Peyam No:1351,s.2.)

10 Eylül tarihli gazeteler İzmir'in kurtuluşunu müjdeliyorlardı. Şehirdeki İtilaf devletleri Konsoloslarının Mustafa Kemal Paşa'ya müracaat ederek şehrin düzenli bir şekilde Türk kuvvetlerine teslimi için şehre en yakında bulunan yetkili Türk Kumandanıyla görüşmek istediklerini bildirdiler. Mustafa Kemal paşa görüşme yeri olarak Turgutlu'yu göstermiş, ancak Türk kuvvetleri bu görüşmeye de imkan vermeyecek derecede hızlı hareket etmişler ve şehre girmişlerdir. (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No: 11782, Peyam No:1352,s.1.)

Şehre giriş basında kamuoyuna şu şekilde duyurulmuştur: Öncü birliklerimiz saat on buçukta halkın sevinçli göz yaşları arasında İzmir'e girmiştir. (Peyam-ı Sabah 11 Eylül 1922, Sabah No: 11783, Peyam No:1353,s.1.) (Peyam-ı Sabah 11 Eylül 1922, Sabah No: 11783, Peyam No:1353,s.1.) Şehre ilk giren birlik Nuri Bey'in birliği olmuştur. Mustafa Kemal Paşa bu yüzden kendisine bir sancak ve beş yüz lira para hediye etmiştir. (Peyam-ı Sabah 11 Eylül 1922, Sabah No: 11783, Peyam No:1353,s.1.)

Basında belirtildiğine göre Türk öncü birlikleri evvela İzmir etrafında güvenlik tedbirleri almışlar daha sonra Karşıyaka Polis karakolu ile Temazu jandarma karakolunu kontrol altına almışlardır. Bayraklı ve civar mahallelere tahsis edilen müfrezeler vasıtasıyla kısmen şehre girmişlerdir. Bu harekatta Aydın- Turgutlu demir yolu üzerinde bulunan Hilal karakolu merkez vazifesi görmüştür. (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No: 11782, Peyam No:1352,s.1.)

10 Eylül günü için ordunun asıl büyük kuvvetlerinin ve başkumandan Mustafa kemal paşa'nın şehre girişi için zafer takları hazırlandı. Mızıklar eşliğinde ve halkın tezahüratları altında şehre girişleri temin edildi (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No: 11782, Peyam No:1352,s.1.) Müslüman ve Musevi vatandaşlar zafer takları inşa ederek her tarafı allı, yeşilli ve beyazlı bayraklar ile donatmışlardır. Kışlanın önünde muazzam bir zafer inşa

olunmuştur. Ahali Basmahane istasyonundan Hükümet Dairesi önüne kadar halılar ve çiçeklerle yolu süslemişlerdir. Bir zamanlar Kordon boyunda görülen ve Yunanlılığı temsil eden mavi boyalardan hiçbir iz kalmamıştır. (Peyam-ı Sabah 10 Eylül 1922, Sabah No:11782, Peyam No:1352, s.1.)

İzmir'in kurtuluşu İstanbul'da da bütün gün ve gece devam eden Darulfünun öğrencilerinin gösterileriyle kutlanmıştır. Halk ellerinde bayraklar olduğu halde Fatih Meydanına toplanmıştır. Bayraklar ve çiçeklerle süslenen otomobiller şehir turu atmıştır. Bir hoca efendi tarafından okunan duadan sonra kortej şehrin belli başlı caddelerini gezmiştir. Caddelerin iki tarafında toplanan erkekli kadınlı kalabalıklar korteje alkışlar ile mukabele etmişlerdir. Çalan mızıkalar da gösteriyi renklendirmiştir. (Peyam-ı Sabah 11 Eylül 1922, Sabah No: 11783, Peyam No:1353, s.1.)

Kadıköy'de de bandolu bir yürüyüş alayı tertip edilmiş olup bu alay Üsküdar'a kadar yürümüştür. Yürüyüş alayı yol boyunca halk tarafından alkışlanmıştır. Kadıköy'de gece de fener alayları düzenlenmiştir. Şehrin muhtelif yerlerinde camiler aydınlatılmış, mahyalar ile süslenmiş, gemiler bayraklar ile donatılmıştır. (Peyam-ı Sabah 11 Eylül 1922, Şabah No: 11783, Peyam No:1353, s.1.)

Ankara'da ise İzmir'in zaptı 9 Eylül gecesi top atışlarıyla duyurulmuş, vaktin geç olmasına rağmen meşaleler ve mızıkalar eşliğinde şehri dolaşan halk sabahlara kadar eğlenmiştir. 10 Eylül tarihinde ise şehrin her tarafı bayraklar ve halılarla süslenmiş, İzmir Yurdu tarafından muazzam bir miting düzenlenmiştir. Mitinge okul öğrencileri, askeri birlikler, ve büyük bir halk kalabalığı katılmıştır. Başbakan Rauf Bey de dahil olmak üzere çok sayıda kişi çeşitli konuşmalar yapmışlardır. Mitingde ordumuzun başarısı için dualar edilmiş ve kurbanlar kesilmiştir. (Peyam-ı Sabah 12 Eylül 1922, Sabah No: 11784, Peyam No:1354, s.1.)

Büyük Taarruzun Yunanistan'daki Yankıları

Türk basınına yansıdığı kadarıyla Yunan kamuoyu Büyük taarruzun ciddiyetini geç kavramıştır. Diğer bir ifade ile başlangıçta böylesine ciddi bir taarruz karşısında bulduklarını anlayamamışlardır. Cepheden gelen olumsuz haberler ve Afyonkarahisar'ın tahliye edildiği açıklamaları üzerine giderek kamuoyuna endişe ve korku hakim olmuştur. 29 Ağustos tarihinde Harbiye Nezareti önünde toplanan kalabalıklar savaşla ilgili haber almak istemiş, resmi tebliğlerin yayınlanmasını beklemiş, ve geceyi burada geçirmiştir. Yunanistan kamuoyunda bir korku havası oluşmasına rağmen yine de Türk ordusunun nihai sonuca ulaşamayacağı ve yenileceği kanaati hakimdi. Yunan basını zafere ulaşmak için partililiğin bir kenara bırakılarak birlik ve beraberlik

içerisinde hareket edilmesini propaganda etmekteydi. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

Bütün bunlara rağmen Yunan basını kamuoyunu güçlü tutmak için çaba gösteriyordu. Bu yüzden Afyonkarahisar'ın tahliyesini bile mazur gösterebiliyor, tahliyenin savunmayı güçlendirmek adına yapıldığını iddia ediyordu. Tahliyeyi bir düzen içerisinde gerçekleştirildiği gerekçesiyle başarı olarak sunmaktan da çekinmiyordu. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

30 Ağustos tarihiyle Yunan basınında yer alan bir haberde de Yunan birliklerinin Afyonkarahisar'ın kuzey batısında bulunan Reşid Tepe (Resul Tepe) hattını güçlü bir şekilde tuttukları, ilkyardım kuvvetlerinin cepheye ulaştığı bilgilerine yer verildi. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

Yine Atina kaynaklı 30 Ağustos tarihli haberlere göre Kuva-yı Milliye tarafından Bilecik ve Kütahya'ya karşı yapılan saldırılar, karşı taarruzlar ile püskürtülmüştü. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

Öte yandan Yunan basınının Türk zaferi kesinleştikten sonraki tutumunda da bir değişiklik yoktur. Yunan basını yenilgiye bahane arama çabası içerisine girmiştir. İzmir kaynaklı bilgilere dayanarak verilen haberlerde Afyonkarahisar cephesindeki taarruz için Türklerin uzun zamandır ciddi bir hazırlık yaptıkları, taarruz noktalarını güçlendirdikleri, bol miktarda mühimmat ve savaş malzemesi topladıkları, büyük para kaynaklarına sahip oldukları bilgisine yer verilmektedir. Basına göre bu taarruza katılan kuvvet sayısının 40.000'den az değildir. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.) (Peyam-ı Sabah 2 Eylül 1922, Sabah No: 11774, Peyam No:1344,s.1.)

Yunan gazetelerinde yer alan bir haber de Mustafa Kemal Paşa'nın maiyetindeki subaylar ile birlikte taarruzu bizzat idare etmiş olduğudur.(Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.) Öyle anlaşılıyor ki Yunanlılar istemeyerek de olsa İzmir'den savaşı yönetmeye kalkan Başkumandan Hacı Anesti ile Türk başkumandanını kıyaslamak mecburiyetinde kalmışlardır.

Bu sıralarda Yunan basınında Eski Anadolu Ordusu Başkumandanı Papulas'ın Türk ordusu ile ilgili değerlendirmeleri yer aldı. Papulas Türk ordusundaki güçlenmeye dikkat çekerek İkinci İnönü savaşı sırasında 15.000 olan mevcudun on beş gün sonra 40.000'e, iki ay sonra da 150.000'e ulaştığını hatırlatıyordu. (Peyam-ı Sabah 1 Eylül 1922, Sabah No: 11773, Peyam No:1343,s.1.)

SONUÇ

Büyük Taarruz, Türk ve dünya tarihinin en önemli olaylarından birisidir. Çünkü bu savaş sadece işgalci Yunanistan'ın ülke dışına atılmasını sağlamamış, modern Türkiye'nin temellerini de atmıştır. Bu zafer aynı zamanda esaret altındaki milletler için umut ışığı olmuştur. O günün Anadolu basını da bu mücadelenin son derece önemli olduğunun bilincinde idi. Bu yüzden Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanan bir yazıda "ey Türk yürü !" diye işaret ediliyordu.

Büyük Taarruz tam anlamıyla Mustafa Kemal ve onun ordusunun zaferidir. Askeri uzmanlar bu savaşta askerliğin gerektirdiği tüm bilgi ve becerinin uygulanmış olduğunu ifade etmektedirler. Böylesine büyük bir askeri hareketi dünya kamuoyundan üç gün süre ile gizlemeyi başarmak kolay bir şey değildir. Türk resmi tebliğlerinde elde edilen başarılar asla abartılmamış, hatta olduğundan küçük gösterilmeye çalışılmıştır. Bunun sebebi, itilaf devletlerinin araya girmelerine imkan vermemektir.

Büyük Taarruz tam bir baskın taarruzudur. Öyle ki, Yunan ordusu beklemediği zamanda ve yerde baskına uğratılmış ve gafil avlanmıştır. Bundan sonra da bu hatasını telafi etme imkanını bulamamış, hatta dağılan kuvvetlerini bir daha bir araya getirememiştir. Başkumandanlık Meydan Muharebesi'yle kuşatılan ve imha edilen Yunan kuvvetleri düzenli bir ordu olmaktan çıkmış, bundan sonra Türk ordusuyla savaşmaya gücü yetmediği için şehir ve kasabaları yakarak İzmir'e kadar geri çekilmiştir.